

VAN MECHELENAS IR KITI PRIEŠ NYDERLANDUS

1997 m. balandžio 23 d. sprendimas

NEOFICIALI BYLOS SANTRAUKA IR BYLOS APLINKYBĖS

A. Esminiai faktai

Ši byla iškelta remiantis skundais, kuriuos Komisijai pateikė keturi Nyderlandų piliečiai Hendrikas van Mechelenas, Willemas Veneriusas, Johanas Veneriusas ir Antoniusas Amandusas Pruijmboomas gimę atitinkamai 1960, 1961, 1962 ir 1964 m.

1989 m. sausio ir vasario mėn. pareiškėjai buvo areštuoti dėl sausio 26 d. įvykdyto ginkluoto Oirschoto pašto skyriaus apiplėšimo, kurio metu įvyko susišaudymas ir keturi policininkai buvo sužeisti. Hendrikas van Mechelenas, Willemas Veneriusas, Johanas Veneriusas ir Antoniusas Amandusas Pruijmboomas buvo apkaltinti vagyste sunkinančiomis aplinkybėmis bei keletu tyčinių ar netyčinių pasikėsinių nužudyti. Jie neigė visus kaltinimus ir laikėsi šios pozicijos viso tolimesnio bylos nagrinėjimo metu.

Hertogenboscho apygardos teismas 1989 m. gegužės 12 d., rugpjūčio 3 d. ir spalio 9 d. priėmė keturis sprendimus, kur pripažino pareiškėjus kaltais ir kiekvienam jų skyrė dešimties metų laisvės atėmimo bausmę. Kaltinimai buvo paremti, *inter alia*, policijos ataskaitomis, kuriose buvo pateikti policijos pareigūnų, identifikuočių pagal numerius ir likusių anonimais, bei įvardytų liudininkų, policijos pareigūnų ir eilinių gyventojų parodymai.

Pareiškėjai padavė apeliaciją Apeliaciniam teismui, kuris, kitaip nei apygardos teismas, vienu metu nagrinėjo keturias bylas. Gynyba pareikalavo apklausti policijos pareigūnus atvirame teisme. Tačiau Apeliacinis teismas nusprendė, kad visus liudininkus be pašalaičių apklaus tardytojas.

Tardytojas išklauė iš viso dvidešimt priesaiką davusių liudininkų parodymų, iš kurių vienuolikos gynyba neidentifikavo, nes tuo metu, kai juos apklausė tardytojas, advokatas ir prokuroras buvo atskiruose kambariuose. Tarp šių kambarių ir tardytojo kabineto buvo garso ryšys.

Visi neidentifikuoti liudininkai buvo policijos pareigūnai, kurie teigė, kad atskleidus jų vardus jie ilgiau nebegalės tinkamai atlikti savo pareigas. Be to, visi jie norėjo išlikti anonimais, nes baiminosi, kad jiems ar jų šeimos nariams bus taikomos represijos. Visi jie patvirtino savo parodymus apygardos teisme, nagrinėjusiame bylą kaip pirmosios instancijos teismas.

Oficialioje ataskaitoje tardytojas teigė, kad jis žino visų anoniminių liudininkų tapatybę ir kad iš viso jų buvo vienuolika įvairių žmonių. Ataskaitoje buvo nurodytos priežastys, dėl kurių liudininkai panoro išlikti anonimais. Tardytojas laikė jas pagrįstomis ir pakankamomis, o duotus parodymus patikimais. Tiek kaltinanti šalis, tiek gynyba turėjo galimybę užduoti klausimus ir kiekvieno liudininko apklausa truko nuo dviejų iki penkių valandų. Užduoti klausimai, bet ne atsakymai (jie galėjo atskleisti liudininkų tapatybę ar policijos tyrimo metodus) buvo užrašomi. Visiems dalyvavusiems apklausoje buvo įteikta ataskaitos projekto kopija ir leista pateikti savo pastabas.

Vėliau Apeliacinis teismas atmetė gynybos prašymą pakartotinai apklausti anoniminius liudininkus atvirame teisme, tačiau apklausė keletą liudininkų, kurių tapatybė nebuvo įslaptinta.

1991 m. vasario 4 d. Apeliacinis teismas priėmė keturis atskirus sprendimus, kur pripažino visus keturis pareiškėjus kaltais dėl plėšimo vartojant smurtą bei dėl pasikėsimo nužudyti ir nuteisė juos keturiolikai metų laisvės atėmimo. Be aukščiau minėtų vienuolikos liudininkų parodymų byloje yra daiktinių įrodymų, policijos pareigūnų ir civilių gyventojų, kurių asmenybė buvo žinoma, parodymų bei iššifruotas trečiojo pareiškėjo žmonos ir jo motinos pokalbis telefonu. Pareiškėjus, kaip nusikaltimą padariusius asmenis, atpažino

anoniminiai policijos pareigūnai, kurie duodami parodymus buvo identifikuojami pagal numerius.

Pareiškėjai pateikė Aukščiausiam Teismui pagrįstą teisės klausimais skundą. Jų skundas buvo atmetas remiantis keturiais atskirais šio teismo 1992 m. birželio 9 d. sprendimais.

B. Bylos nagrinėjimas Europos žmogaus teisių komisijoje

1992 m. lapkričio 24 d. ir 27 d. bei gruodžio 8 d. Komisijai paduotuose skunduose pareiškėjai teigė, kad buvo pažeista jų teisė, numatyta Konvencijos 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) §, apklausti liudytojus. 1995 m. gegužės 15 d. skundai buvo pripažinti priimtinais.

Savo 1996 m. vasario 27 d. ataskaitoje Komisija (dvidešimt balsų prieš aštuonis), nustačiusi faktus, padarė išvadą, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) § pažeistas nebuvo.

1996 m. balandžio 17 d. Europos Komisija perdavė bylą Teismui.

SPRENDIMO IŠTRAUKA

DĖL TEISĖS

I. Dėl tariamo Konvencijos 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) § pažeidimo

46. Pareiškėjai skundėsi, kad nuosprendis buvo priimtas daugiausia remiantis policijos pareigūnų, kurių tapatybė nebuvo jiems atskleista ir kurie nebuvo jų akivaizdoje viešai išklausti, parodymais. Jie tvirtino, kad buvo pažeisti Konvencijos 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) §, kur teigiama:

„1. Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, asmuo turi teisę, kad būtų per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Teismo sprendimas paskelbiamas viešai, tačiau demokratinėje visuomenėje moralės, viešosios tvarkos ar valstybės saugumo interesais spaudos atstovams ar visuomenei gali būti neleidžiama dalyvauti per visą procesą ar jo dalį, kai tai reikalinga dėl nepilnamečių ar bylos šalių privataus gyvenimo apsaugos, arba tiek, kiek, teismo nuomone, yra būtina dėl ypatingų aplinkybių, dėl kurių viešumas pakenktų teisingumo interesams.

...

3. Kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo turi mažiausiai šias teises:

...

(d) pats apklausti kaltinimo liudytojus arba turėti galimybę, kad tie liudytojai būtų apklausti, ir kad gynybos liudytojai būtų iškviesti ir apklausti tomis pat sąlygomis, kokios taikomos kaltinimo liudytojams;

..."

Nei Vyriausybė, nei Komisija nepritarė šiai nuomonei.

A. Teismui pateikti argumentai

47. Pareiškėjai ginčijo pačią būtinybę išsaugoti policijos pareigūnų anonimiškumą. Jie teigė, kad policijos pareigūnams ar jų šeimų nariams nebuvo jokio pavojaus. Šis teiginys buvo pagrįstas tuo, kad ponui Engelenui, vienam iš kaltinimo liudytojų, kurio vardas buvo atskleistas ir kuris davė parodymus ankstesnėje proceso stadijoje, nebuvo suteiktas anonimiškumas ir nėra žinoma, kad jam kurio nors etapo metu būtų grasinta.

Be to, pareiškėjų teigimu, liudytojų apklausa neturėjo vykti pas tardytoją. Jų nuomone, tikslingiau būtų buvę apklausti policijos pareigūnus viešame teismo procese, prireikus - jiems dėvint kaukes.

Be to, pareiškėjai manė, kad jie neturėjo pakankamai galimybių prieštarauti ir užduoti policijos pareigūnams klausimų. Jie atkreipė dėmesį į sąlygas, kuriomis vyko anoniminių liudytojų apklausa.

Anoniminiai policijos pareigūnai buvo viename kambaryje su tardytoju, atskirai nuo pareiškėjų ir jų advokatų, kurie negalėjo žinoti, ar tame kambaryje buvo dar koks nors žmogus ir kas ten vyko.

Ne į visus gynybos užduotus klausimus buvo gautas atsakymas, pavyzdžiui, kur apklausiamas policijos pareigūnas stebėjo įvykį, ar jis nešiojo akinius, ar stebint gyvenamųjų autopriekabų stovėjimo aikštelę buvo naudojami optiniai prietaisai bei kryptiniai mikrofonai.

Galiausiai pareiškėjai teigė, kad didžiausią reikšmę priimant kaltinamąjį nuosprendį turėjo būtent minėtų anoniminių liudytojų parodymai. Vieninteliai parodymai, kuriais rėmėsi Apeliacinis teismas, buvo šių policijos pareigūnų atpažinti pareiškėjai.

48. Vyriausybė ir Komisija teigė, kad 6 straipsnio 1 § ir 3 (d.) § nebuvo pažeisti.

Tiek Vyriausybė, tiek Komisija manė, kad pačių policijos pareigūnų ir jų šeimos narių saugumas ir būtinybė nerizikuoti dėl galimybės panaudoti juos vykdant kitas panašias operacijas buvo pakankama jų anonimiškumo išsaugojimo priežastis.

Pritaikyta procedūra buvo sukurta Nyderlandų Aukščiausiojo Teismo 1990 m. liepos 2 d. sprendimu (žr. § 40) plėtojant 1989 m. lapkričio 20 d. Teismo sprendimą dėl *Kostovski* bylos (serija A, Nr. 166). Jų teigimu, šia procedūra naudojosi Teismas priimdamas sprendimą 1996 m. kovo 26 d. byloje *Doorson prieš Nyderlandus* (Reports, 1996-II).

Pagal šią procedūrą anoniminių policijos pareigūnų parodymus užprotokolavo (a) tardytojas, kuris (b) pats nustatė atitinkamų policijos pareigūnų tapatybę, (c) raštu pareiškė savo nuomonę apie jų patikimumą ir galimybę pasitikėti jų pateikiama informacija, (d) pateikė pagrįstą išvadą dėl jų noro išsaugoti anonimiškumą priežastis ir teigė jas esant pakankamas bei (e) suteikė gynybai pakankamą galimybę juos apklausti ar užduoti jiems klausimus. Oficiali tardytojo ataskaita buvo labai detali ir visa tai patvirtino.

Be to, taip gautus parodymus patvirtino kiti iš neanoniminių šaltinių gauti įrodymai, būtent: įrašyti pokalbiai telefonu, kitų policijos pareigūnų parodymai ir tam tikri techniniai įrodymai. Todėl kaltinamasis nuosprendis nebuvo pagrįstas vien tik parodymais.

B. Teismo įvertinimas

1. Principai, kuriais turėtų būti vadovaujamasi

49. Kadangi 6 straipsnio 3 § reikalavimus reikėtų laikyti konkrečia teisės į nešališką teismą, garantuojamos 6 straipsnio 1 §, išraiška, Teismas sujungia skundus dėl 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) § nagrinėjimo (Žr., be kitų teismo sprendimų, aukščiau minėtą *Doorson* bylos sprendimą, p. 469 - 470, § 66).

50. Teismas kartoja, kad įrodymų leistinumą klausimą pirmiausia reguliuoja nacionaliniai įstatymai ir dažniausiai nacionaliniai teismai turi įvertinti jiems pateiktus įrodymus. Remiantis Konvencija, Teismo užduotis - ne įvertinti liudytojų parodymus, bet įsitikinti, ar teismo tyrimas apskritai buvo teisingas, įskaitant ir tai, kaip buvo gauti įrodymai (Žr., be kitų teismo sprendimų, aukščiau minėtą *Doorson* bylos sprendimą, p. 470, § 67).

51. Paprastai visi įrodymai turi būti pateikti viešame posėdyje dalyvaujant kaltinamajam, kad būtų užtikrintas rungimosi principas. Šis principas turi išimčių, tačiau jos negali pažeisti teisės į gynybą; paprastai 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) § reikalaujama, kad kaltinamajam būtų suteiktos adekvačios galimybės ginčyti teiginius ir apklausti prieš jį liudijančius asmenis, kai jie duoda parodymus teisme arba vėlesnėje teismo stadijoje (Žr. 1992 m. birželio 15 d. *Lüdi prieš Šveicariją* bylos sprendimą, serija A, Nr. 238, p. 21, § 49).

52. Doorsono bylos sprendime (žr. ten pat, p. 470, § 69) Teismas nurodė, kad anoniminių liudytojų parodymų naudojimas kaltinamajam nuosprendžiui pagrįsti jokiais aplinkybėmis nėra suderinamas su Konvencija.

53. Tame pačiame sprendime Teismas pažymėjo:

„6 straipsnis specialiai nereikalauja atsižvelgti į liudytojų interesus. Tačiau kai iškyla pavojus jų gyvybei, laisvei ir saugumui, klausimas paprastai patenka į Konvencijos 8

straipsnio veikimo sferą. Panašius liudytojų ir nukentėjusių interesus iš principo gina kiti Konvencijos straipsniai, pagal kuriuos Susitariančiosios valstybės turėtų organizuoti savo baudžiamųjų bylų nagrinėjimą tokiu būdu, kad šiems interesams neiškiltų pavojus. Dėl to teisingo teismo principai taip pat reikalauja, kad atitinkamais atvejais gynybos interesai būtų sugretinami su liudytojų ir nukentėjusiųjų, pakviestų į teismą duoti parodymų, interesais" (Žr. aukščiau minėtą *Doorson* bylos sprendimą, p. 470, § 70).

54. Jeigu išsaugomas kaltinimo liudytojų anonimiškumas, tada gynyba susiduria su tokiais sunkumais, kurių nagrinėjant baudžiamąsias bylas paprastai neturėtų būti. Atitinkamai Teismas pripažino, kad tokiais atvejais Konvencijos 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) § reikalaujama, kad šiuos sunkumus pakankamai atsvertų teismo procedūra (žr. ten pat, p. 471, § 72).

55. Galiausiai reikėtų priminti, kad kaltinamasis nuosprendis neturėtų būti pagrįstas vien tik ar daugiausia anonimų parodymais (žr. ten pat, p. 472, § 76).

2. Vadovavimasis aukščiau minėtais principais

56. Teismo nuomone, dėl gynybos interesų ir argumentų už liudytojų anonimiškumo išsaugojimą santykio kyla ypatingų problemų, nes minėti liudytojai tarnauja valstybės policijoje. Nors jų, o ir jų šeimų narių, interesai taip pat turi būti ginami Konvencijos nuostatų, reikia pripažinti, kad jų padėtis iš dalies skiriasi nuo nesuinteresuoto liudytojo ar nukentėjusiojo. Policininkų pareiga yra paklusti valstybės vykdomajai valdžiai ir jie yra susiję su prokuratūra; vien dėl šių priežasčių jų, kaip anoniminių liudytojų, parodymai turėtų būti naudojami tik išimtinėmis aplinkybėmis. Be to, dėl jų tarnybinių pareigų pobūdžio - arešto - būtina, kad vėliau jie duotų parodymus viešame teismo posėdyje.

57. Kita vertus, Teismas iš principo pripažino, jog su sąlyga, kad bus gerbiama teisė į gynybą, policijos vadovybės noras išsaugoti įslaptintą veiklą vykdančio agento anonimiškumą, kad jis ir jo šeimos nariai būtų apsaugoti ir nekiltų pavojus panaudojant jį būsimoje operacijoje, yra pateisinamas (Žr. aukščiau minėtą *Lüdi* bylos sprendimą, p. 21, § 49).

58. Atsižvelgiant į teisingo teismo teisės svarbą demokratinėje visuomenėje, bet kokios gynybos teisės ribojančios priemonės turi būti taikomos tik tada, kai tai neišvengiamai reikalinga. Jeigu pakaktų mažiau ribojančios priemonės, būtent ji ir turėtų būti taikoma.

59. Šioje byloje minėti policijos pareigūnai buvo viename kambaryje su tardytoju, o kaltinamieji ir netgi jų advokatai negalėjo į jį patekti. Buvo bendraujama naudojant garso ryšio priemones. Taigi gynyba ne tik nežinojo policijos liudytojų tapatybės, bet ir neturėjo galimybės stebėti jų elgesio, kaip tai būtų tiesioginės apklausos metu, ir taip patikrinti jų patikimumą (Žr. *Kostovski* bylos sprendimą, p. 20, § 42 *in fine*).

60. Teismui nebuvo tinkamai paaiškinta, kodėl buvo būtina apriboti kaltinamųjų teisės tokiais krašutiniais būdais ir neleisti duoti parodymus prieš kaltinamuosius jų akivaizdoje bei kodėl nebuvo naudotasi kitomis, ne tokiomis ekstremaliomis priemonėmis.

Neturėdamas jokios papildomos informacijos Teismas negali laikyti operatyvinių policijos poreikių pakankamu kaltinamųjų teisių apribojimo pateisinimu. Reikėtų pažymėti, kad įstatymo projekto, priimto 1993 m. lapkričio 11 d. aiškinamajame rašte minimos galimybės naudoti grimą ar kaukę ir apriboti vizualinį kontaktą.

61. Teismas nėra įsitikinęs, kad Apeliacinis teismas pakankamai tiksliai įvertino galimą realią keršto policijos pareigūnams ir jų šeimoms grėsmę. Teismo sprendime neatsispindi faktas, kad jis būtų nagrinėjęs klausimą, ar pareiškėjai galės įgyvendinti tokius grasinimus, arba būtų paskatinęs jų vardu tai daryti kitus. Teismo sprendimas buvo pagrįstas tik įvykdytų nusikaltimų sunkumu (žr. § 26).

Todėl reikėtų pažymėti, kad ponas Engelenas, civilis liudytojas, ankstyvose bylos tyrimo stadijose atpažinęs vieną pareiškėją, kaip nusikaltimą įvykdžiusį asmenį, nesinaudojo apsauga, garantuojančia anonimiškumą, ir nė karto nepareiškė, kad buvo jam grasinta.

62. Tiesa, kaip pažymėjo Vyriausybė ir Komisija (žr. § 48), kad anoniminiai policijos pareigūnai buvo apklausti dalyvaujant tardytojui, kuris pats nustatė jų tapatybę ir labai detalioje oficialioje ataskaitoje apie nustatytus faktus pareiškė savo nuomonę dėl

liudytojų patikimumo ir jų pateikiamų duomenų tikrumo bei jų nurodytų anonimiškumo išsaugojimo priežasčių.

Tačiau šios priemonės negali būti laikomos pakankamai pagrįstomis, kad būtų galima atimti iš gynybos galimybę apklausti liudininkus gynybos akivaizdoje ir pačiai spręsti apie jų elgesį. Todėl negalima sakyti, kad sunkias sąlygas, kuriomis teko dirbti gynybai, atsveria aukščiau minėta procedūra.

63. Be to, vienintelis įrodymas, kuriuo rėmėsi Apeliacinis teismas, patvirtinantis pareiškėjų, kaip nusikaltimą įvykdžiusių asmenų, atpažinimą, buvo anoniminių policijos pareigūnų parodymai. Taigi kaltinamojo nuosprendžio „sprendžiamoji dalis“ buvo pagrįsta šiais anoniminių pareiškimais.

64. Teismo požiūriu, ši byla skiriasi nuo *Doorson* bylos: pastarojoje sprendimas buvo pagrįstas informacija (užfiksuota bylos medžiagoje) apie tai, kad asmeniškai pažinoję kaltinamąjį liudytojai Y.15 ir Y.16 - abu civiliai asmenys - turėjo pakankamai priežasčių manyti, kad kaltinamasis gali griebtis smurto. Šie liudytojai buvo išklausyti dalyvaujant advokatui ir kaltintojui (Žr. aukščiau minėtą *Doorson* bylos sprendimą, p. 454 - 455, § 25, p. 455 - 456, § 28, p. 470 - 471, § 71 ir 73).

Be to, pastarojoje byloje be anoniminių parodymų buvo ir kitų įrodymų, leidžiančių pozityviai identifikuoti kaltinamąjį kaip asmenį, įvykdžiusį jam inkriminuojamą nusikaltimą (žr. ten pat, p. 458 - 459, § 34, p. 472, § 76).

65. Šiomis aplinkybėmis Teismas nemano, kad pritaikyta procedūra apskritai buvo teisinga.

C. Išvada

66. 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) § buvo pažeisti.

II. Konvencijos 50 straipsnio taikymas

67. Konvencijos 50 straipsnyje teigiama:

„Jeigu Teismas nustato, jog sprendimas ar priemonės, kurių ėmėsi teismo ar kokie nors kiti Aukštosios susitariančios šalies organai, visiškai arba iš dalies prieštarauja įsipareigojimams pagal šią Konvenciją, taip pat, jeigu šios šalies teisė leidžia tik iš dalies atlyginti šio sprendimo ar priemonių pasekmes, tai prireikus Teismas gali teisingai patenkinti nukentėjusios šalies reikalavimus.“

A. Žala

68. Pareiškėjai teigė, kad byla prieš juos nebūtų buvusi iškelta ir jie būtų išteisinti, jeigu Hertogenboscho apeliacinis teismas nebūtų rėmėsis anoniminių policijos pareigūnų parodymais. Jie reikalavo moralinės žalos atlyginimo - 250 Nyderlandų guldenų už kiekvieną įkalinimo dieną.

Vyriausybės nuomone, pareiškėjų reikalavimai dėl žalos atlyginimo „neproporcingai dideli“.

Komisijos atstovas nuomonės nepareiškė.

69. Teismas mano, kad esamomis aplinkybėmis byla šiuo aspektu dar neparengta, kad būtų galima priimti sprendimą. Todėl reikia ją atidėti atsižvelgiant į tai, kad gali būti pasiektas valstybės atsakovės ir pareiškėjų susitarimas.

B. Išlaidos ir sąnaudos

70. Pareiškėjai nepateikė reikalavimo dėl išlaidų bei sąnaudų, patirtų nagrinėjant baudžiamąją bylą vidaus teismuose.

Dėl išlaidų ir sąnaudų, patirtų nagrinėjant bylą Europos Komisijoje ir Žmogaus teisių teisme, pareiškėjai pateikia tokius reikalavimus:

ponas van Mechelenas ir ponas Willemas Veneriusas (atstovaujami ponios Spronken) - 16 598,07 Nyderlandų guldenų, įskaitant pridėtinės vertės mokestį;

ponas Johanas Veneriusas (atstovaujamas pono Sjöcronos) – 30 446,43 Nyderlandų guldenų, įskaitant pridėtinės vertės mokestį;

ponas Pruijmboomas (atstovaujamas pono Knoopso) - 11 905,00 Nyderlandų guldenų, įskaitant pridėtinės vertės mokestį.

Vyriausybė ir Komisijos atstovas šių reikalavimų nekommentavo.

71. Teismas pažymi, kad Konvencijos institucijos ponams van Mecheleniui, Johanui Veneriusui ir Willemui Veneriusui suteikė teisinę pagalbą.

72. Teismas konstatuoja, jog pareiškėjai iš tikrųjų patyrė reikalavime nurodytas išlaidas ir sąnaudas bandydami pasiekti, kad nustatyti pažeidimai būtų ištaisyti. Teismas taip pat pripažįsta, kad pareiškėjų van Mecheleno, Willemo Veneriuso ir Pruijmboomo reikalaujamos sumos yra pagrįsto dydžio.

Kita vertus, pono Johano Veneriuso reikalavimas yra neproporcingas palyginti su kitų pareiškėjų reikalavimais. Šis neatitikimas nebuvo niekaip paaiškintas.

73. Teismas priteisia ponui Pruijmboomui jo reikalaujamą sumą.

Teismas priteisia ponui van Mecheleniui ir ponui Willemui Veneriusui jų reikalaujamas sumas, išskaičiuojant kaip teisinę pagalbą Europos Tarybos jiems jau išmokėtus 11 412,00 Prancūzijos frankų.

Teismas, priimdamas sprendimą pagal teisingumo principą, priteisia ponui Johanui Veneriusui 20 000,00 Nyderlandų guldenų, įskaitant pridėtinės vertės mokestį ir išskaičiuojant Europos Tarybos jam kaip teisinę pagalbą jau išmokėtus 11 436,00 Prancūzijos frankų.

C. Delspinigiai

74. Remiantis Teismo turima informacija, įstatymo nustatyta palūkanų norma Nyderlanduose šio sprendimo priėmimo dieną buvo 5 proc. per metus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS

1. Šešiais balsais prieš tris *nusprendė*, kad kartu imti Konvencijos 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) § buvo pažeisti;

2. Vienbalsiai *nusprendė*, kad valstybė atsakovė per tris mėnesius privalo apmokėti išlaidas ir sąnaudas:

a) pareiškėjams van Mecheleniui ir Willemui Veneriusui kartu – 16 598,07 (šešiolika tūkstančių penkis šimtus devyniasdešimt aštuonis guldenus ir septynis centus), atskaičiuojant 11 412,00 (vienuolika tūkstančių keturis šimtus dvylika) Prancūzijos frankų, kurie turi būti konvertuojami į Nyderlandų guldenus pagal šio sprendimo paskelbimo dieną galiojantį valiutos keitimo kursą;

b) pareiškėjui Johanui Veneriusui – 20 000,00 (dvidešimt tūkstančių) Nyderlandų guldenų, atskaičiuojant 11 436,00 (vienuolika tūkstančių keturis šimtus trisdešimt šešis) Prancūzijos frankus, kurie turi būti konvertuojami į Nyderlandų guldenus pagal šio sprendimo paskelbimo dieną galiojantį valiutos keitimo kursą;

(c) pareiškėjui Pruijmboomui - 11 905 NLG (vienuolika tūkstančių devynis šimtus penkis) Nyderlandų guldenus;

(d) pasibaigus aukščiau minėtiems trim mėnesiams iki visiško atsiskaitymo turi būti išmokėtos paprastosios 5 proc. metinės palūkanos;

3. Vienbalsiai *atmetė* likusią pareiškėjo Johano Veneriuso reikalavimo dalį dėl išlaidų ir sąnaudų kompensavimo;

4. Vienbalsiai *nusprendė*, kad klausimas dėl Konvencijos 50 straipsnio taikymo ryšium su pareiškėjų reikalavimais atlyginti žalą dar nėra parengtas, kad būtų galima priimti sprendimą, ir atitinkamai:

(a) *atidėjo* šį klausimą;

(b) *pakvietė* Vyriausybę ir pareiškėjus per tris mėnesius raštu pateikti savo pastabas šiuo klausimu ir informuoti Teismą apie bet kokią susitarimą, kurį jie galėtų pasiekti;

(c) *atidėjo* tolimesnį nagrinėjimą ir suteikė Kolegijos Pirmininkui įgaliojimus prireikus jį atnaujinti.

Sudaryta anglų ir prancūzų kalbomis ir paskelbta viešame teismo posėdyje Žmogaus teisių rūmuose, Strasbūre, 1997 m. balandžio 23 d.

Herbertas PETZOLDAS

Sekretorius

Rudolfas BERNHARDTAS

Pirmininkas

Pagal Konvencijos 51 straipsnio 2 § ir Teismo taisyklių B 55 taisyklės 2 § prie šio sprendimo pridedamos nepritariančių teisėjų nuomonės.

NEPRITARIANČIŲ TEISĖJŲ MATSCHERO IR VALTICOSO NUOMONĖS

Tai ribinė byla. Viena vertus, sąlygos, kuriomis vyko teisminis nagrinėjimas ir buvo apklausiami liudytojai, nebuvo visiškai patenkinamos ir, be abejonės, jos galėjo būti geresnės, nors reikia pripažinti, kad Nyderlandų teisėje buvo dedamos pastangos siekiant, kad anoniminių liudytojų apklausos procedūra atitiktų Konvencijos 6 straipsnio reikalavimus taip, kaip jie išdėstyti 1989 m. lapkričio 20 d. *Kostovski prieš Nyderlandus* bylos sprendime (žr. serija A, Nr. 166). Kita vertus, tai ginkluoto apiplėšimo byla ir suprantama, kad liudytojai, netgi būdami policijos pareigūnai, bijo galimų nusikaltėlių represinių veiksmų. Kadangi panašių situacijų gali būti ir ateityje, pageidautina toliau konkretizuoti Konvencijos 6 straipsnio reikalavimus.

Tačiau šiuo atveju, atsižvelgdami į visas bylos aplinkybes, mes nenustatome Konvencijos 6 straipsnio pažeidimo ir visiškai sutinkame su teisėjo van Dijko nuomone.

NEPRITARIANČIO TEISĖJO VAN DIJKO NUOMONĖ

1. Deja, negaliu sutikti su Teismo daugumos nuomone, kad kartu imti Konvencijos 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) § buvo pažeisti. Taip pat negaliu sutikti su Teismo dauguma dėl šią išvadą pagrindžiančių motyvų esmės.

2. Nors Teismo precedentinė teisė dėl sąlygų, kurioms esant kaltinamasis nuosprendis baudžiamojoje byloje gali iš dalies būti pagrįstas anoniminių liudytojų parodymais, dar nėra visiškai išplėtotą, Teismas nubrėžė pagrindines linijas. Laikausi nuomonės, kad šis sprendimas yra už nubrėžtų linijų ribų ir nėra logiška šių linijų tąsa; kita vertus, bylos aplinkybės nėra tokios specifinės, kad šią bylą būtų galima atskirti nuo kitų bylų, pavyzdžiui, nuo *Doorson* bylos (Žr. 1996 m. kovo 26 d. *Doorson prieš Nyderlandus* bylos sprendimą, Reports 1996-II), kur nurodyta, kad Nyderlandai nepažeidė kartu imtų 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) §. Nors precedentas griežtai Teismo nevaržo, dėl teisinio apibrėžtumo ir teisinės lygybės būtina, kad Teismo praktika būtų aiški, nedviprasmiška ir nuspėjama tiek, kiek bylos aplinkybės galima palyginti su ankstesnių bylų aplinkybėmis.

3. „Įrodymų leistinumą pirmiausia reguliuoja nacionalinė teisė, o pateiktus jiems įrodymus paprastai vertina nacionaliniai teismai“ (Žr. *Doorson* bylos sprendimą, p. 470, § 67), todėl taikomi nacionaliniai teisės aktai, precedentinė teisė ir teismų praktika turi tam tikrą reikšmę ir šiam teismui.

Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas peržiūrėjo teismo praktiką dėl sąlygų, kurioms esant kaltinamasis nuosprendis gali būti pagrįstas anoniminių liudytojų parodymais pagal Teismo sprendimą *Kostovski* byloje (žr. šio sprendimo § 40). Be to, išeities tašku laikydama peržiūrėtą teismo praktiką ir remiantis, *inter alia*, šio Teismo praktikos dėl anoniminių liudytojų parodymų leistinumą nagrinėjant baudžiamąsias bylas analize ir jos reikšme Nyderlandų vidaus teisei bei įstatymų leidybos praktikai, Nyderlandų Vyriausybė pasiūlė ir įstatymų leidybos institucijos priėmė keletą Baudžiamojo proceso kodekso pataisų (Žr. šio sprendimo § 41 ir jame cituojamą 1993 m. lapkričio 11 d. įstatymo aiškinamąjį raštą).

1993 m. įstatymas dar negaliojo, kai šalies teismas priėmė sprendimus šioje byloje. Jei įstatymas jau ir būtų galiojęs, Apeliacinio teismo taikyta procedūra būtų atitikusi jo normas. Iš tikrųjų įstatyme išvardytos priežastys, dėl kurių leidžiama įslaptinti liudytojo asmenybę, dėl taktinių priežasčių neapima pageidavimo neatskleisti policijos pareigūno tapatybės, kad nekiltų grėsmė jo efektyviam darbui ateityje. Įstatymo aiškinamajame rašte išsamiai išdėstyta Vyriausybės nuomonė dėl to, kad vien visuomenės suinteresuotumu atskleisti svarbius nusikaltimus negalima pateisinti visiško anonimiškumo suteikimo garantijų (žr. šio sprendimo § 41 ir § 42).

Tačiau Apeliacinis teismas, sutikdamas su liudytojų noru išlikti anonimais, rėmėsi ne šia priežastimi, o tuo, kad liudytojai bijojo dėl savo ir savo šeimų saugumo (žr. šio sprendimo § 26), o tai yra pagrindas, numatytas Baudžiamojo proceso kodekso 226a straipsnyje.

Minėti teiginiai, žinoma, negarantuoja *per se*, kad peržiūrėta Aukščiausiojo Teismo praktika ir (ar) pakeistos Baudžiamojo proceso kodekso normos visais atvejais atitiks Konvenciją. Tačiau, kaip buvo pažymėta aukščiau, šiuo klausimu vidaus teismų praktika ir nacionaliniai įstatymai patys savaime yra svarbūs. Be to, šioje byloje juridinės atitinkamos Nyderlandų teismų praktikos formavimo aplinkybės ir naujų teisės aktų rengimo istorija, kai abiem atvejais buvo specialiai atsižvelgta į Europos Teismo precedentinę teisę, yra pakankamas pagrindas remtis atitikimo prezumpcija, bent jau dėl Teismo nagrinėtų klausimų.

4. Čia aptartų klausimų svarstymas galiausiai leido man prieiti išvadą, kad šioje byloje 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) § nebuvo pažeisti. Galbūt būtų buvę geriau, jeigu Apeliacinis teismas ar tardytojas būtų apklausęs liudytojus dalyvaujant gynybai ir generaliniam prokurorui, o kaltinamieji sektų bylos nagrinėjimą atskirame kambaryje. Iš bylos medžiagos, buvusios Teisme, aš negaliu nustatyti, ar tokia galimybė apskritai buvo svarstoma. Atsižvelgiant į visus faktus ir aplinkybes, mano nuomone, gynybos teisė apklausti liudytojus nebuvo taip suvaržyta, kad gynybai nebūtų buvusi suteikta adekvati ir reikiama galimybė prieštarauti liudytojų teiginiams ir užduoti jiems klausimus, kaip to reikalaujama 6 straipsnio 1 § ir 3 (d) § (Žr. 1992 m. birželio 15 d. *Lüdi prieš Šveicariją* bylos sprendimą, serija A, Nr. 238, p. 21, § 47). Todėl aš manau, kad atsižvelgiant į visus procedūrinio pobūdžio Apeliacinio teismo nustatytus ir tardytojų įvykdytus kompensuojamus dalykus, teisminis nagrinėjimas buvo teisingas. Priėjęs tokią išvadą norėčiau pabrėžti šiuos dalykus:

(a) Anoniminius liudytojus apklausė ne tik kaltintojas, bet ir nepriklausomas, nešališkas teisėjas, kuris, sprendžiant iš jo oficialios ataskaitos Apeliaciniam teismui apie jo nustatytas bylos aplinkybes, dėjo dideles pastangas, kad kompensuotų gynybos patirtus nepatogumus, atsiradusius dėl asmeninio kontakto su liudytojais nebuvimo. Pareiškėjai ir jų gynėjas galėjo girdėti tardytojo vedamą apklausą ir patys užduoti klausimus. Kaip pažymėjo ir Komisija, šiuo požiūriu byla skiriasi nuo *Kostovski* (Žr. 1989 lapkričio 20 d. *Kostovski prieš Nyderlandus* bylos sprendimą, serija A, Nr. 166, p. 20, § 42), *Windisch* (Žr. 1990 m. rugsėjo 27 d. *Windisch prieš Austriją* bylos sprendimą, serija A, Nr. 186, p. 10, § 27), *Saldi* (Žr. 1993 m. rugsėjo 20 d. *Saldi prieš Prancūziją* bylos sprendimą, serija A, Nr. 261-C, p. 56-57, § 44) bylų. Tokiose kaip ši bylose Teismas vadovaujasi praktika, atitinkančia Konvencijos reikalavimus, kad liudytojų parodymai yra išklausomi tardytojo, o ne teismo posėdyje.

(b) Apeliacinis teismas nurodė priežastis, dėl kurių tardytojui buvo perduoti įgaliojimai apklausti liudytojus. Reikšmė, kurią Komisijos narių mažuma suteikia tam, kad Apeliacinis teismas nepasinaudojo galimybe savarankiškai įvertinti liudytojų patikimumą, mano nuomone, nėra lemiamą. Nėra priežasčių, dėl kurių teismas negalėtų pasitikėti tokio paties nepriklausomo ir nešališko tardytojo įvertinimu. Todėl reikėtų priminti, kad tardytojo surengta apklausa vyko ne priešteisminėje stadijoje, o laikinai sustabdytus bylos nagrinėjimą Apeliaciniame teisme ir remiantis Apeliacinio teismo sprendimu; apklausos yra dalis teisminio nagrinėjimo. *Kostovski* byloje, kurioje Teismas pabrėžė, kaip svarbu yra bylą nagrinėjančiam teisėjui stebėti liudytojo elgesį, teisėjas išklausė tik vieną liudytoją, tačiau šio asmens tapatybė jam liko nežinoma.

(c) Dalyvaujant tardytojui parodymus davė prisaikdinti policijos pareigūnai, kuriems buvo pavesta atlikti kvotą ir tyrimą, ir jie atsakė už kiekvieną dėl to padarytą pareiškimą (Žr. *Lüdi* bylos sprendimą, p. 21, § 49).

(d) Tardytojas, stebėjęs liudytojų elgesį apklausos metu, pateikė motyvuotą nuomonę apie jų patikimumą. Tai turėjo kompensuoti gynybos patirtą vizualinės informacijos, kuri būtų jiems leidusi patikrinti liudytojų patikimumą, trūkumą (Žr. *Windisch* bylos sprendimą, p. 10-11, § 28-29).

(e) Tardytojas pateikė motyvuotą nuomonę apie policijos pareigūnų norą išsaugoti anonimiškumą; vėliau šias priežastis Apeliacinis teismas taip pat pripažino pateisinamomis. Jų nuomone, kaltinimų ir įvykių pobūdis neleido manyti, kad su smurtu susijusių pasekmių baimės negalima laikyti nepagrįsta. 6 straipsnyje negarantuojama neribota teisė apklausti liudytojus. Būtina ne tik pripažinti diskretinę kompetentingų vidaus teismų teisę imtis priemonių, užtikrinančių tinkamo teisingumo vykdymo poreikius, bet pagal Konvencijos 6 straipsnį sulyginti gynybos interesus su liudytojų interesais, ginamais kituose Konvencijos straipsniuose (Žr. *Doorson* bylos sprendimą, p. 470, § 70). *Lüdi* bylos sprendime Teismas policijos valdžios interesus apsaugoti savo agentų anonimiškumą pripažino „teisėtais“; dar didesnę svarbą šioje byloje, tą Apeliacinis teismas ir padarė, reikėtų suteikti agentų norui apginti savo ir savo šeimų gyvybę bei saugumą (Konvencijos 2, 3, 5 ir 8 straipsniai).

(f) Gynybai buvo suteiktos visos galimybės išklausti liudytojus, užduoti klausimus ir komentuoti įrašytus atsakymus. Šiomis galimybėmis ji plačiai naudojosi. Techniniai trūkumai, dėl kurių gynyba skundėsi, sudarė nepatogumų ir turbūt buvo įmanoma jų išvengti. Tačiau, turint omeny ilgą liudytojų apklausos trukmę ir jų parodymų fiksavimo kruopštumą, galima teigti, kad šie trūkumai nebuvo tokie dideli, kad trukdytų gynybai.

(g) Apeliacinis teismas iš anksto neatmetė galimybės užduoti liudytojams teismo metu papildomų klausimų, tačiau manė, kad gynyba nepakankamai pagrindė tokį savo pageidavimą. Be to, gynybai buvo suteikta galimybė ginčyti jau padarytus pareiškimus ir jų, kaip įrodymų, naudojimą viešame Apeliacinio teismo posėdyje.

(h) Kaltinimas nebuvo pagrįstas vien tik anoniminių liudytojų parodymais. Nors šie parodymai neabejotinai buvo įrodymų pagrindas, buvo pateikti ir kitų liudytojų parodymai, kai kurie techninio pobūdžio įrodymai ir pokalbio telefonu įrašas. Atsižvelgdamas į tai Teismas turėtų pripažinti, kad „pagal bendrą taisyklę būtent nacionalinių teismų paskirtis yra įvertinti jiems pateiktus įrodymus“.

Doorson bylos sprendime, kuriame buvo motyvuotas ir pritaikytas „sprendžiamosios dalies“ kriterijus (žr. p. 472, § 76), Teismas nusprendė, kad šis kriterijus buvo patenkinamas, kai kaltinimas, be anoniminių liudytojų parodymų, buvo pagrįstas vėliau teismo nagrinėjimo metu atsiimtu pareiškimu, kurį policijai padavė liudytojas (jo asmenybė buvo nustatyta), ir kito identifiкуoto liudytojo pareiškimu, kuris dingo, kol gynybai buvo suteikta galimybė jį apklausti (ten pat, p. 472, § 76; p. 458 - 459, § 34).

Atsižvelgdamas į visas šias bylos aplinkybes aš darau išvadą, kad pareiškėjams nuosprendį paskelbęs teismas buvo „teisingas“ pagal Konvencijos 6 straipsnį ir jo forma atitiko ankstesnę teismo praktiką.

Išdėstęs savo išvadą su visa derama pagarba noriu pateikti pastabas dėl samprotavimų, kuriais pagrįsta Teismo daugumos išvada.

5. Kaip ir dauguma, pagal Teismo praktiką aš remiuosi tuo, kad įrodymai paprastai turi būti pateikti viešame posėdyje. Todėl manau, kad geriau būtų buvę apklausti policijos pareigūnus Apeliacinio teismo posėdyje, o pastarieji, kad būtų išsaugotas jų anonimiškumas, galėjo dėti kaukes. Tačiau aš taip pat noriu atkreipti dėmesį į Apeliacinio teismo nuomonę, kad tai buvo pernelyg rizikinga, nes nebuvo įmanoma atmesti galimybės, kad liudytojų tapatybė galėjo būti atskleista. Aš norėčiau, kad Apeliacinis teismas būtų pateikęs konkrečius argumentus tokiai nuomonei pagrįsti. Kita vertus, man ir, manau, mano kolegoms trūksta specialių žinių, kad būtų galima spręsti, ar šie būgštavimai buvo pagrįsti. Vėlgi vertėtų iškelti klausimą, ar gynybai būtų buvę geriau stebėti liudytojų elgesį ir tikrinti jų patikimumą, jei liudytojai pasirodytų užsimaskavę - efektyvi maskuotė gali gana smarkiai pakeisti balso tembrą, intonaciją ir suinteresuoto asmens manieras. Apskritai galima manyti, kad sprendžiant tokį sudėtingą faktinį klausimą nacionalinio teismo situacija buvo daug palankesnė nei mūsų Teismo, kuris turi keisti nacionalinių teismų sprendimus tik tada, kai pastarieji yra akivaizdžiai nepagrįsti. *Doorson* bylos sprendimo formuluotė aiškiai rodo, kad panašiose situacijose Teismas pripažįsta nacionalinio teismo prioritetą.

6. Tai, kad gaudynių metu į policijos pareigūnus buvo šaudyta, nebūtinai reiškia, jog vėliau, teismo metu ar jam pasibaigus, kils pavojus dėl jų ir (arba) jų šeimų gyvybės. Tačiau sprendžiant abu šiuos klausimus nacionalinėms institucijoms (šioje byloje - nacionaliniams teismams) reikėtų suteikti galimybę manevruoti, kad jie galėtų surasti gynybos ir liudytojų interesų balansą (Žr. *Doorson* bylos sprendimą, p. 470, § 70). Mano nuomone, Apeliacinis teismas neperžengė ribos, nusprenddamas, kad egzistavo liudytojų tapatybės atskleidimo rizika ir kad jų baimė dėl savo ir savo šeimų gyvybės ir saugumo buvo pagrįsta, atsižvelgiant į padarytų nusikaltimų svarbumą ir panaudotą smurtą.

Aš nesutinku su Teismo dauguma, kad Apeliacinis teismas realiai nesistengė įvertinti represijų grėsmės. Apeliacinis teismas disponavo tardytojo ataskaita apie jo nustatytus bylos faktus, kurioje jis rėmėsi ne tik suinteresuotų policijos pareigūnų parodymais, bet ir pateikė savo įvertinimą, pagrįstą nusikaltimų sunkumu ir nusikaltėlių panaudotu smurtu. Tardytojo nuomonę patvirtinusį Apeliacinio teismo sprendimą priežiūros tvarka nagrinėjo Aukščiausiasis Teismas.

Doorson bylos sprendime Teismas nustatė, kad norint pripažinti sprendimo dėl liudytojų anonimiškumo išsaugojimo pagrįstumą nebūtina, kad liudytojams kiltų faktinė grėsmė, pakanka atitinkamos ankstesnės patirties. Šioje byloje taip pat reikėtų atsižvelgti į tai, kad kai kurie persekioję plėšikus liudytojai buvo sužeisti. Netgi laikantis nuostatos, kad policijos pareigūno profesija yra susijusi su tam tikra rizika, tai jokių būdu neturi reikšti, kad reikia rizikuoti be reikalo, ir neturi reikšti, kad jų šeimų gyvybė ir saugumas yra vertas mažesnės nei kitų žmonių apsaugos. „Pareiga paklusti valstybės vykdomosios valdžios institucijoms“ (žr. šio sprendimo § 55) negali reikšti, kad neturi būti apsaugotas policininkų ir jų šeimų saugumas ir gyvybė. Štai kodėl aš negaliu sutikti su Teismo dauguma, kad vien dėl į šią bylą įtrauktų policijos pareigūnų ją reikia laikyti kitokia nei *Doorson* byla, kiek tai susiję su gynybos ir liudytojų interesų santykio paieška.

Tai, kad davęs kaltinamuosius parodymus ponas Engelenas nepatyrė jokios žalos, šiame kontekste negali turėti lemiamą reikšmę. Atskleisdama jo tapatybę policija greičiausiai padarė klaidą, tačiau bet kuriuo atveju dėl vėlesnių įvykių pagrįstas rizikos įvertinimas automatiškai ir retrospektyviai neatšaukiamas. Sunku kaltinti liudytoją dėl to, kad jis nenori laukti, kol jam ar kitam liudytojui nutiks kas nors blogo; nacionaliniai teismai gali vadovautis tik vienu kriterijumi - būgštavimų pagrįstumu.

7. Aš nesuprantu, kodėl policininkų pareiga duoti parodymus viešame teismo procese yra ypatinga (žr. sprendimo § 56), kadangi tai yra visuotinė įstatymo numatyta pareiga. Ir net jeigu sutiktume su tuo, kad policininkai anonimiškai liudyti turėtų „tik išimtiniais atvejais“, galima ginčytis dėl to, kad gynyba turėtų mažiau priešintis dėl jų anonimiškumo, nes jie duodami parodymus prisiekia ir tardytojas gali lengvai patikrinti šių profesionalų tapatybę ir kompetenciją.

8. Teismo dauguma taip pat nagrinėjo klausimą, ar „operatyviniai poreikiai“ yra pakankamas pateisinimas norint išsaugoti policijos pareigūnų anonimiškumą. Turint omeny šį kontekstą buvo remiamasi 1993 m. lapkričio 11 d. įstatymo aiškinamuoju raštu, kur Nyderlandų Vyriausybė nurodė, kad, jos nuomone, šį interesą galima pakankamai gerai apsaugoti taikant mažesnius gynybos teisių apribojimus. Tačiau, mano nuomone, šioje byloje ši problema nėra tokia svarbi, nes Apeliacinis teismas savo sprendime nurodė, kad iš visų liudytojų argumentų, kad būtų išsaugotas anonimiškumas, „pagrindiniu“ jis laiko argumentą dėl liudytojų ir jų šeimų asmeninio saugumo (žr. sprendimo § 26).

9. Negalima neigti, ir niekas to neneigė, kad gynybos galimybės apklausti liudytojus buvo apribotos. Tačiau tokie apribojimai egzistuoja ir esant įprastinei situacijai, kai gynybai žinoma liudytojų tapatybė. Tai, kad liudytojai neatsakė į kai kuriuos klausimus, o tardytojas tokią padėtį laikė priimtina, gali būti kritikuojama, tačiau yra didelė tikimybė, kad tai būtų juo labiau įvykę, jeigu užsimaskavę liudytojai būtų apklausiami viešame teismo procese. Todėl galima ginčytis, ar buvo būtina ir ar derėjo atsakyti duoti atsakymus į kai kuriuos gynybos klausimus tam, kad būtų išsaugotas liudytojų anonimiškumas bei policijos taktikos slaptumas. Tačiau į šį klausimą pirmiausia turi atsakyti kompetentingas nacionalinis teismas. Jis tai ir padarė, sutikęs su tardytojo pozicija, o kai gynyba apskundė šį sprendimą Apeliaciniam teismui, pastarasis jį patvirtino. Apskritai, mano nuomone, nei situacijos lemti apribojimais,

nei apribojimai, su kuriais sutiko tardytojas, nepateisina išvados, kad gynybai nebuvo suteikta „adekvati ir tinkama galimybė užduoti klausimus liudytojams“, kaip reikalavo Teismas *Kostovski* bylos sprendime. Kliūtis, su kuriomis susidūrė gynyba, pakankamai subalansavo teisminės valdžios nustatyta procedūra (Žr. *Kostovski* bylos sprendimą, p. 21, § 43; ir *Doorson* bylos sprendimą, p. 472, § 76).

10. Baigdamas noriu pasakyti, kad, negalima manyti, jog kaltinamieji nuosprendžiai buvo pagrįsti tik anoniminių liudininkų parodymais, nors šie parodymai buvo pagrindinė įrodymų dalis. Sunku pasakyti, ar šie parodymai, kaip teigė dauguma, buvo lemiami (žr. sprendimo § 63). Aš sutinku su Teismo posėdyje pareikšta Komisijos atstovo nuomone, kad šį *Doorson* bylos sprendime nurodytą kriterijų (žr. p. 472, § 76) sudėtinga pritaikyti, nes, jei teismas anoniminių liudininkų parodymus naudoja kaip dalį įrodymų, tai daroma todėl, kad teismas juos laiko labai svarbia įrodymų, dėl kurių jie tampa išsamūs arba bent pakankamai išsamūs, dalimi. Šioje vietoje ir vėl turėtų vyrauti Teismo išvada, kad „paprastai būtent nacionaliniai teismai turi įvertinti jiems pateiktus įrodymus“ (žr. šio sprendimo § 50). Be to, kaip jau minėta (žr. § 3 (h)), šiuo atžvilgiu aptariamos bylos aplinkybės, matyt, iš esmės nesiskiria nuo *Doorson* bylos aplinkybių.